

Sotsiaaltöötaja

Sotsiaaltöötaja on erialase kõrgharidusega spetsialist, kelle tegevus on suunatud üksikisikute, perede ja rühmade toimetuleku toetamisele ning kogukonna ja ühiskonna vastavusse viimisele tema liikmete vajadustega. Ta tegeleb nii nõustamise kui ka konkreetse abiga või abi osutamisega. Sotsiaaltöötajate tööks on riskigruppidesse kuuluvate inimeste aitamine. Riskigruppi kuuluvad inimesed, kel on suurem võimalus sattuda raskesse majanduslikku olukorda. Nendeks on töötud, eakad, kodutud, hulkurid, puuetega inimesed, narkomaanid, asotsiaalid ja krooniliselt haiged inimesed.

Linna- ja vallavalitsuses töötavad sotsiaalametnikud töötavad välja üldist sotsiaalpoliitikat. Sotsiaalameti sotsiaaltöötajad oskavad abivajajat mõista ning öelda, kust ja mis tingimustel on võimalik saada eluasemetoetust, lastetoetust, toimetulekutoetust, kust leida abi alkoholismi-probleemide korral ja kuhu pöörduda, kui ollakse sattunud narkootikumide küüsi. Nad teavad, kus on turvakodud ja varjupaigad, kus on supiköök ja kust saab odavalt osta kasutatud riideid. Seega on sotsiaaltöötaja justkui infoatlas, mis teab kõigest kõike. Sotsiaaltöötajad külastavad kodusid, kus lastel on probleeme koolikohustuste täitmisega, käivad noortevanglates ja eriinternaatkoolides. Töötute probleemidega tegelevad sotsiaaltöötajad aitavad korraldada täiendõpet ja leida töökohti.

Otsese nõustamise kaudu aitab sotsiaaltöötaja kliendil mõista oma olukorda, jõuda otsusele ja leida vajalikke ressursse. Ta teavitab klienti tema õigustest ja ühiskonna võimalustest ning vahendab või korraldab sotsiaaltoetusi, -teenuseid ja abi. Sotsiaaltöötaja on ühistöö tegija, kes kasutab ja koordineerib või vajadusel loob spetsialistide võrgustikku ning aktiveerib kliendi lähivõrgustiku. Sotsiaaltöötajate töömahukamad ülesanded on: hoolduseta lapsed ja koolikohustus, probleempered, töötus, vaegurid, vanurid, nõustamine ja suhtlemine, toetuste vormistamine (esikohal), projektid, register, juhtimine ja korraldamine, sotsiaalteenused, infovahetus, toimetulekuprobleemid, lastekaitse ja asotsiaalid. Sotsiaaltöötaja töö on suunatud kindlale piirkonnale ja/või teatud kliendirühmale. Eriuskuste- ja -teadmiste omandamisel võib sotsiaaltöötaja spetsialiseeruda laste hoolekande, eakate hoolekande, puudega inimeste hoolekande ning kodutute ja/või töötute hoolekande valdkonda.

Kaasaegne sotsiaaltöö

Kaasaegse sotsiaaltöö määratlemise ja sisu üle käib pidev arutelu, sest ühiskond muutub ja tekivad uued väljakutsed ja probleemid, millega sotsiaaltöötajal tuleb tegeleda. Ometi on terve rida asjaolusid, mis on paika pandud eriala senise arengu jooksul ja millest ilmselt tuleb lähtuda igal sotsiaaltöötajal maailmas, kui ta tahab olla professionaalne ja teha tõhusat tööd. Kõige üldisemalt võib öelda, et sotsiaaltöö eesmärk on hättasattunud indiviidide, perede, gruppide ja kogukondade abistamine probleemide lahendamisel. Esmapilgul lihtsana tunduv abistamise mõiste on palju keerulisem, kui seda arvata võib. Sama keeruline ja mitmetahuline on mõiste hättasattunud inimene.

Abistamise mõiste areneb ja muutub ühiskonnaga ja inimese kontseptsiooni muutusega. Sama kehtib ka pere, grupi ja kogukonna mõistete kohta.

Tänapäeva abistamise mõiste lähtub kaasaegse inimese kontseptsioonist, tema vabadusest, õigustest, autonoomiast ja ühiskonna liikmeks olemisest (vt Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, EV Põhiseadus). Indiviidile peavad kõik tema õigused olema tagatud, ühiskonnaliikmena on aga iga indiviid kohustatud austama teiste indiviidide samu õigusi ning vastavalt võimalustele tegutsema teiste inimeste õiguste tagamise eesmärgil. Neid kohustusi ja õigusi on võimeline täitma vaid inimene, kes on oma elu peremees ehk kes ise kontrollib ja juhib oma elu. Hättasattunud inimene on see, kes on kaotanud kontrolli oma elu üle erinevate põhjuste tagajärjel. Siit ka abistamise eesmärk ja sisu: aidata inimesel taastada või saada oma elu kontrolli alla. Teisisõnu, sotsiaaltöötaja ülesanne on aidata kliendil olla oma elu peremees. Sellest sõltub tema vastutustundlikkus ühiskonnaliikmena. Nõnda on õigused ja vastutus teiste ees omavahel otseselt seotud.

Sellele tuginedes võime öelda ka, et sotsiaaltöö ühiskonda kaitsev funktsioon toimub iga indiviidi kaitse kaudu. Ei saa rääkida ühiskonna huvide kaitsest mitte silmas pidades igaühe huvisid. Muidugi on inimesed ja inimrühmad, kes ohustavad ja kahjustavad teiste inimeste huvisid ja sellega ka ühiskonna huvisid. Need inimesed tuleb peatada ja neid takistada. Karistus on üks sellise takistamise viis, kuid karistus iseenesest ei tee veel sellest, keda karistatakse, teiste heaolu eest vastutavaks inimeseks. Tõelist muutust saab oodata siis, kui inimene ise tahab muutuda. See on sihikindel tegevus/abistamine, mille käigus teistele ohtlik inimene loobub ohtlikust tegevusest.

Eelnevaga on seotud rõhumisvastasuse idee kaasaegses sotsiaaltöös. Sotsiaaltöö kui ühiskonda kaitsev tegevus ei tohi ühtki inimest, inimgruppi või kogukonda tõrjuda või rõhuda ühiskonna kaitse nimel. Ühiskonda kuuluvad kõik indiviidid ja grupid, kes parajasti ühiskonnas elavad ja kõiki heaolu peab olema võrdselt kaitstud sotsiaaltöö poolt.

Charles Zastrow (2009) nimetab sotsiaaltöötajaid muutuste agentideks. Sotsiaaltöö eesmärk on seega tekitada muutusi, mille tagajärjel probleem kaob ja inimesed (kannatajad ja kannatuste tekitajad) vabanevad. Muutuste tekitamiseks tuleb tegutseda komplekselt. Perevägivalla puhul samuti tuleb tegeleda kõikide osapooltega ja sekkumise erinevatel etappidel on erinev tegevus. Perevägivallas osalejate puhul on tegemist inimestega, kes ei ole muutusteks valmis. Ohver on täis hirme, mille tagajärjel kaotab ta orientatsiooni, on võimetu nägema võimalikke muutusi, kuigi elades vägivaldses suhtes loodab pidevalt, et vägivald kaob. Vägivalla üheks oluliseks mõjukuks ohvrile on see, et ohver muutub passiivseks või osutab vastupanu vägivaldaga. Vägivallatseja kaotab võime olla oma emotsioonide ja tegude peremees kas alkoholi, narkootikumi tarbimise tagajärjel või nõ närvihaiguse, ärritatavuse, vihaga toimetulematuse tõttu (need on põhilised argumendid, mida vägivallatseja oma tegevuse õigustuseks toob). Kuna tema ei näe viga endas, siis ka muutuste nimel pole valmis midagi aktiivselt ette võtta.

Sotsiaaltöö eesmärk on muuta olukorda ehk viia kõik osapooli sellise seisundisse kus kõik muutuvad passiivsest aktiivse probleemi lahendajateks. See on abistamine, milles küll võivad ühed abivajajad olla eelistatud teistele. Perevägivallaga seoses ohvrid ja tunnistajad-lapsed on eelistatud abivajajad võrreldes vägivallatsejaga ning kõik osapooled vajavad erinevat abi, kuid kahtlemata kõik nad vajavad abi.

Sotsiaaltöö sundklient

Seni kuni sotsiaaltöö kliendiks on ohver, on sotsiaaltöö abistavast funktsioonist rääkimine kerge. Kuid sotsiaaltöö eesmärk ei ole üksnes ohvrite kaitsmine ja abistamine, vaid selleks, et olukord tõesti muutuks, peab muutus tekkima ka vägivallatseja elus. Tegelikult probleemi lahendamiseks võime rääkida siis, kui ka vägivallatseja on valmis lõpetama vägivaldset käitumist. Vägivallatseja teadvustab endale harva probleemi olemasolu, veelgi harvemini seostab selle põhjusi endaga ja seega ka otsib harva vabatahtlikult abi. Ta on reeglina kindel, et keegi teine, eelkõige ohver ise on süüdi selles, mis kodus toimub. Isegi siis, kui faktid kõnelevad tema süüst ja ta saab kriminaalkorras karistatud, jääb ta arvama, et probleem ei olnud temas endas ning ei ole valmis muutusteks. Sel juhul saab temast sundklient.

Sisuline töö sundkliendi probleemiga võib alata siis, kui sundklient lakkab sundkliendiks olemast. Ükski meetod ei tööta seni, kuni vägivallatseja ei avalda ise soovi oma probleemiga tegeleda. On meetodid, mida ei tasu kasutada, kuna nad ei aita kaasa muutustele. Need on süüdistamine, karistus ja hukkamõist. Sotsiaaltöötajal on kerge tekkima kaastunne ohvri ning karistamise, hukkamõistu ja süüdistamise tunded vägivallatseja suhtes, see on loomulik reaktsioon vägivallale. Ent professionaalse sotsiaaltöötaja oskuste pagasisse peab kuuluma oskus ennast ja oma tundeid reflekteerida ning nendega toime tulla, et valida sundkliendi staatuses oleva vägivallatsejaga toimiv suhtlusviis. Siia kuuluvad aus ja otsene suhtlus sotsiaaltöötaja ja kliendi vahel, mille käigus pannakse paika igaühe roll nõustamisprotsessis, koostatakse ühine muutumise plaan, leitakse üles kliendi pro-sotsiaalsed väärtused ja hoiakud ja rõhutatakse nõustaja poolt, toetatakse optimistlikke vaateid.

Kliendipõlve mõiste

Hättasattunud inimesest saab sotsiaaltöö klient läbi kokkupuutepunktide sotsiaalabi süsteemiga. Sotsiaaltöö kliendiks olemine ei ole ihaldatud staatus, pigem vastupidi – sellel on tugevalt stigmatiseeriv mõju. Seetõttu on oluline rääkida mitte sotsiaaltöö klientidest, vaid sotsiaaltöö kliendipõlvest, mis on üks periood inimese elus.

Inimese probleemid ei ole üksnes tema isikuga seotud, need tekivad probleemsete suhete tagajärjena teiste inimestega, inimgruppidega, institutsioonidega. Igal inimesel, perekonnal võivad tekkida rasked eluperioodid, mil ta vajab kellegi kõrvalise abi, et raskustest üle saada. Sotsiaaltöö kliendiks olemine ei ole ega pea olema inimese permanentne staatus. Vastupidi, selle staatuse pikaajalisus viitab pigem mittetõhusale sotsiaaltööle.

Kui abistamise protsessi tulemusena klient harjub ära oma staatusega ega looda muutust ning samal arvamusel on teda abistav sotsiaaltöötaja. Sel juhul võime rääkida mitte abistamisest, vaid pigem märgistamisest ja teatud sotsiaalse rolli (klient) pakkumisest ja võtmisest.

Allikas URL: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/perevagivalla-vorgustik/sotsiaaltootaja>